

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКПТыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди
Советиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 107 (11305)

1980 чылдың май 7, среда

1925 чылда
үндүрүлгөттүгүс

Өртүз 2 көп.

КҮЧҮЛҮГ К-700-ТЕР: ажыглал чок турар

С ОВЕТ ТЫВА» совхозун Чедя-Пашта комплексниң трактор-хому отряды анык брдааны каттай хандырбышаан, бо чазын яны-бүрү култураларын чедир муң гестар хире черге чаштырар. Амдымда мехпизаторлар Чедя-Пашта тер андарыгында болгаш шык базылар пилвртээштинин кымын турар. Аяа чаштыртылган 4200 гектарга чорудар.

Майдын 5-тин хуу аяа-даа болза, хадым турар, соок. Батим аяага чардыккан мехпизаторлар хат-шуургаанын даа тоовайн, ховуда чаксы ажылдарын хаймышкынны чоруду турар.

Чедя-Аксиний аяа ужуңда кырган шат кыргыңа чүк кэрвасине, мурувуста онгар, дегем хову каттымын чоруткан чыдыр. Алааыста Чедя-Паш бригаданын хову тураларына барааны көстүр тур, а ийылга ховунун иштин чартында ак, кара диндиктер чаралалың чоруткан. Чар аямынның диндиктер системанын ишда ажылап турар.

Хат кээр угга удур доора диндиктерге каттай, хэ-хэ-хэ чүве дег ала-шокар ховуда ишда-ишда бурдулаан доорулар көстүр. Ирак болгаш, ишда чүве ишкене, тракторларын бичини көпчүт.

Чедя-Паш бригаданын чаксы хову ажылдарын чоруду эгелээден бээр он аяк ховук эртин турар. А ол хире-инде ажылдын онзагай хаймышкынны бичини, алай-ла оожум хевирлиг.

Б РИГАДАНЫң турлаа, лар-ла андерин.

— Бо тракторларын ховуе чүге ажылдалып үндүрбейн турар чүвөл?

— Урелик чүвөлдер-дир ийин — деп, мехпизаторларын бичини хамылады.

Бригадир Ширин-оол Лопсагай, совхозтун кол агроном Алексей Кудер-оол судлар тураада турар. Ажыл-херек дугайын сонурган чугаалаштыс.

Часкы хову ажылдарын чоруду эгелээден бээр он ховук анык турар. Бо араанда чүвү кылталып 4000 гектар аягысты удур андарар ужурут. Ол аягында 12 агрегат чоруду турар. Аяа чедир чүвө 740 гектар андарыгында. Андарыгынын темпич чүге оожумул? Чүге дээр, мында улуг күчүлүг тракторлар эвээш, чар чарып турар тра-

кторларын хой нуруузу «Беларусь».

Баштайгы хуверде техпизатор аялаан таарыштырарына хой үе чарыгдатынган, оон аягыда улаа-дараа уреликтерин болтуулан ужурунда, андарыгынын темпичи көчүтү кууд болган. Мехпизаторларын аякым багай организаастанын түнелинде, бирги беш ховукта оларын кылган ажылын сапач көрөгө, чарыштың негеден күстөкөн чатыс-даа тракторист чок болган. Ынчалгаш ол беш ховуктун түнелинде шапчал-мактал бичини тымыс-паан.

Чериян шыгын базырып илвртээрине үш-ле трактор БН-3 деп өрелсөкчө, үндүредир илврттерип сөөртүп

паан. Каттыжышкыннын септектиринин буруузу-биле күчүлүг үш К-700 болгаш ийин ДТ-75 чаксы хову ажылдарына шутт кырышкын турар. А совхозка таарыганын аякым панын чогум-на ол улуг күчүлүг машиналарын ажылаарып барымдаалап кызып тургускан. Хову турлаа-да урелик машиналарын болгаш каттыжышкыннын мастерскаянда тракторларын саадал чок септен кылып бээр. Сельхозтехникумун септеге эргелелин удуруткучулар (начальник И. Олдерев) хой улаа ааан келгө, Ынчалгаш тракторлар бо хүнге чедир ажыглал чок аяа турбушаан.

Бригада турлаада урелик тракторларын кылып берин дээр туслай техника машинамын кызып Кызып катты-

планнаттыган. Олар-биле бүгү тарааны 17 ховук иштинде чаштырып доору болур. А беш машина ам-даа ажылда-лас-тыр. Олар септетинмес болза, чаштырарга ай ажыр үрүтүлүзүр аяаар. Ол дээр таарыганын чогумчалык үш эртер-дир. Кызып каттыжышкыннын удуртукчуларын совхозтун тракторларын септен бээриниң дээшгем хемчеглерин албас болза, ат болган чүвө-ле.

А ЖЫЛ-АГЫНДА чаксы хову ажылдарында шак мындыг дүвүрениң байдал тургустунган. Чүвө техника урелин турар эвес. Хову турлаада көргүзүп самбырамын беш чок, хүн бүрдө калчар ажылдарын мехпизаторлар бичбес, аяк-ишчи кижилерин кыйгырып, сорук кынып турар доору, планат астын-

рарлар барын демдегле чогур. Чижээ, ийин беш ховукта чарыжыга Чопаз Бак-кыс мурун, МТЗ-50 трактор-биле беш ховукта 18,5 га черин чарар турган. херек кырында 38,5 ганы андарып, олаады 241 хуу күстөкөн. Мажит-оол Кызыл-оол чар чарыгына олаады 164 хуу күстөкөн, ийин черин ааган. Шык базырып илвртээрине Галина Көкүрбей шүлүп, Т-40 трактор-биле хүнде 11 гектарын илвртээр норманы 17 га чедирип турар.

К. АРАКЧАА,
«Шынык» тускай көрр.
Каа-Хем район.

Часкы хову ажилдары

турар. Ажыл эгелээден бээр дөгүн 120 гектар черин ала-штыг баштырган. Темп болза хевээр турар чүвө болза, артык шыдырып илврттер чептегил турда-ла, ала-штыг бусталып үшүп, курган каар чадаас. Бо үш агрегаттын бирээ-ле эртен он ховукта хүнде 4 гектарын шыгын базырып илврттер турган, а херек кырында ээлчеге норма 11 га.

Б О СОВХОЗТА часкы хову ажылдарынын мындыг кууду темпичин чүвү-биле таарыштырар?

— Хамык-ла удур техпизатор урелин турарында, оон багай шыныгып кылдыр септегилде — деп, совхозтун кол агроном Алексей Семенич Кудер-оол чугаалады. — Сельхозтехникум Кызыл-оол районнар аразынын каттыжышкынныг аягымын хову-мудалыг бис. Чүге дээр, совхозтун бүгү тракторларын аяа септээ, чамдыкым аяа оон келбейн, а келгенери удур урелин турары бо-дур.

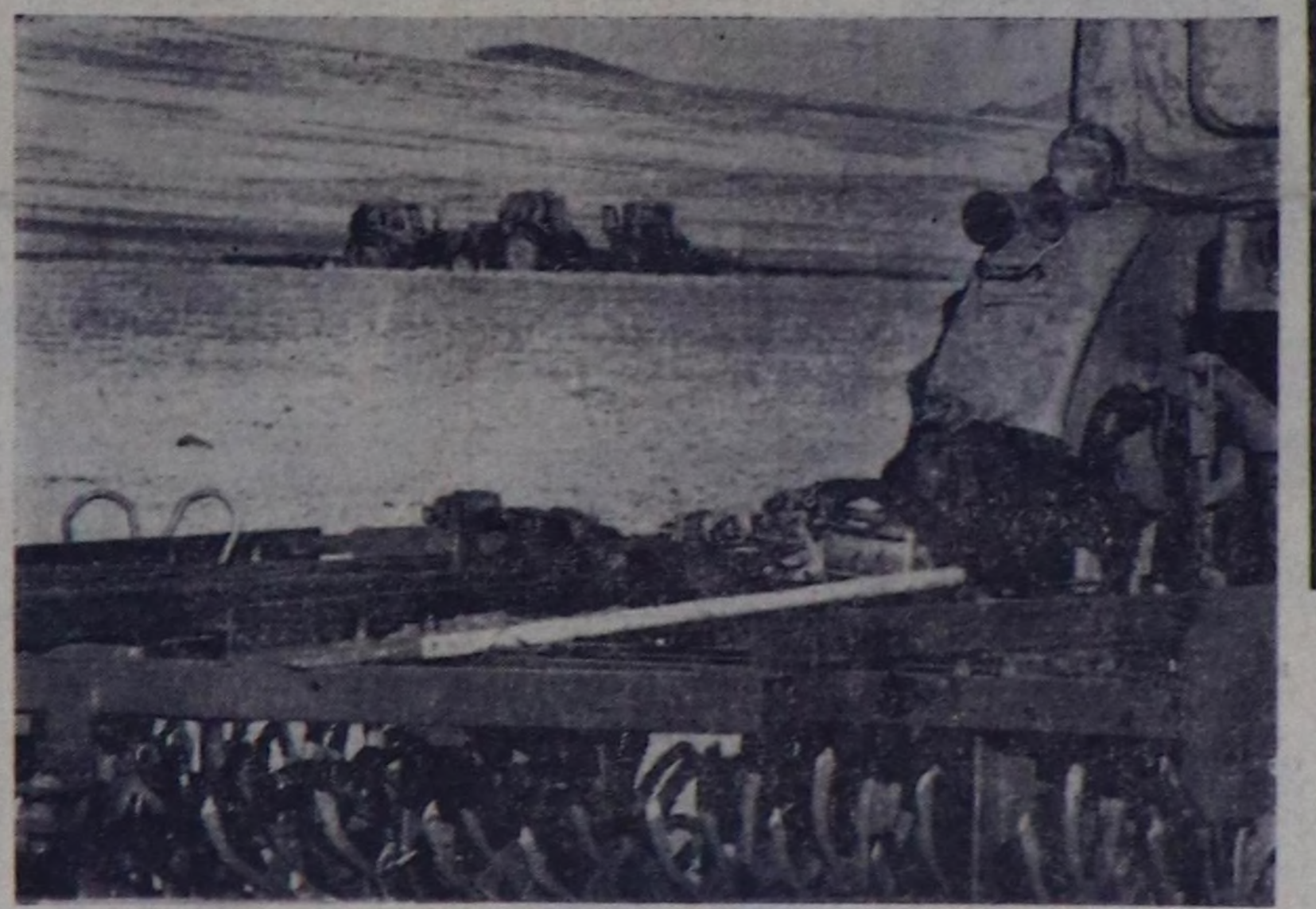
Кызып каттыжышкынныг ол совхозтун мехпизаторларын салып турар негеден черде чөптүг. Мындыг фактымын ар көрөшкөн. Кызыл-оол септээр бир К-700-тун дамчыдылган коробкамын аякылдаас, ыччалгаш аяа турар. Баала аяа септээр өске К-700-тун бир дүгү чок ужурунда аякылдаас. Оон аягыда үшкү К-700 Кызып каттыжышкыннын мастерскаянда турбушаан. Ийин ДТ-75-ти база ол каттыжышкыннын септен доос-

жымышкын совхозка чоруткан. Оогу бригада турлаанда аяа турар, чүге дээр, калды-даа артык кезектер албаан, кызып чок кижилер.

— Бир эвес техпизатор байданы мындыг турар болза, чаштыртылган кыска хуусаада чорудары берге-дир — деп, Алексей Кудер-оол дүвүрээ-иниң чугаалап турар. — Чаштыртылган 18 агрегат кыры

маан. Мехпизаторлар хостуг, дыштыр үзүндө көр теле-ааар чок. Чажар урелинни хой кезин ам-даа соортуузмоз.

Часкы ажылды баштайгы хүнеринде илвртээр бүгү чептерин чайлаадырынын хемчеглерин совхозтун удуртукчулар алыр ужуруда. Мехпизаторларын аразында кезеж, кызып ажылдап, үлүг-норманын аяк күстөдүн ту-

Чоннуң байлаан хумагалаар, камгалаар

ХАРЫСАЛГА ЧОК ЧОРУК ЧҮГЕ ЧЕДИРГЕНИЛ?

Ажыл-агыжы эвес, чоннуң байлаан болгаш социализм өңүтүн камгалап хумагалас чорук кайн хире улуг каража-га чедирин хову улусу контролдерин кылган хынаадаарында чоруп болур. Манда таарыштыр республиканың бир улуг ажыл-агым — «Барык» совхозта байдалды көрөшкөн. Мында аякыл-херекке контролду, хынаадын чептес тургусканында, чамдык кижилерин ажылга харысгалгазын кошканында мал ажылында өрө, самчылда хой болуп артышкан, машина-техниканы багай аякылга, тоймагалан, үрөп турар. Совхоз эртен чылын күрүнө эг салар планын иракта чедир күстөкөн, ол хиреде ажыл-агымнын иштин чарыгалында 92 баш бозаны, 1419 баш хой, өшкүрү чиксе хевирлээ, лимиттен аяк 129 кептер эртин чарыгдан. Нентини чептескенине хевирлээри-биле дегин 4-8 кг 1998 баш хураганын чиксе ажылгазын черде элдептер.

рип өлгөн, а аяа буруулу болган бо хойжудан ону төлөшкөн, совхозтун каражы кылдыр үндүр бичин каапан. Нентини өңүтүн төт-чегекчинин ичээр амдажы болур бо деп айттыр манда чайгаар тургустуну чээр-дир. Бо чылын январь-февралда өлгөн малдарын санын эвээшкөн кижилери-биле чудал, аярып өлгөн. 32 хой элинин ортукмал өртөөн хойжудалга төлөшкөн, нентини чептескенине эг хевирлээден деп меселен үндүр бичин.

Бо чылдын апрель 1-деги байдал-биле алгаш, совхозтан чамдык кижилерде мал талазы-биле эгиттинмиз өрө 227167 рубль. Малды чидирер, самчылда чорук Хонделен салбырнын малчыларында дык хой, Чижээ, мында кадарчыл М. Кара-оол — 225 баш, М. Ады-оол — 188, М. Олур-оол 163 баш шээр малды самчылда. Бо чиксе беш совхозта үбүт-өтүтүн саадыгарын хевирлээп турар-дыр.

Самчылдагында малды, өрөни совхозка дедир эгиттер хемчеглери багай болгандарын турар. Нентини-биле эртен чылын чүвө 14730 рубль түнүгү өрө, самчылда-да 5 кижини хевирлээ ислеге организаацын шилчткен, а 74945 рубль түнүгү самчыл-

далды 11 кижиден ону төлөшкөн дугайында хемчег албаан. Сөөлү чылдарда 83 самчылдакчынын 42-инин өрө төлөшкөн шуут соксаткан, оларын кырында 94 муң ажыг рубль сазымын кырында санагтын келген, оон иштинде 5 самчылдакчынын кайла-даа аякылдап, чурттан турары совхоз дирекцияныг, бухгалтерияны апаралыг бичинмес. «Мажит-оол» совхозу эвес, а күрү-ненин болганда хаман бээр хевирлээ «Барык» совхозтун удуртукчуларын болгаш чамдык спеллестерин ам-даа уштуу чалааны бо чиктер бадаткан турар-дыр.

Бир эвес бо совхозта машина-техниканы ажылга база кадалгалан турар байдалын алыр болза, база дүвүрениң. Хайгымчылдарын хынаада кылган хүнде ажыл-агылда 63 автомашинанын 4-үн (өртө 10207 рубль) тоймагалан каан болган, 5-и (өртө 17000 рубль) исок чаткен, а 26 машина урелденден аяк чок аяа турган. Чамдык оларын кымын-даа чипшөөри чокка өскөр салгытар таарыгта база бар. Эртен чылын совхоз ма-шинамын чалаачымын өскө кижиниң хууда «Жигул»-нын урели. Барык-Хемчигтин улус сууду аяа ол чалаачы буруулу деп санаа. Ынчал-

зажок машинанын өртө 5963 рубльди оң ээзинге совхозтун хевирлээден төлөө, а буруулу чалаачында ол аякыл-ны төлөшкөн, совхозка эгидер дугайында хемчег албайн келген.

Совхозтун агроном турган С. Б. Саяа ажылдан үндөдөн бээр бүдүн чартык чыл чеккен. Ол хиреде оң 1972 чылдан бээр ажылга келгени «Ура» деп мотоциклин кезик чамдыкын тоймагалан каан, болууда хевээр турар.

Эртен чылын августта Бижиктин-Хазын шалбааныг ашкын ДТ-75 деп трактор-ла тургузуп кааа булалозерия оон уштуу алыр талазы-биле чогур өйүндө хемчег алба-ныдан оон чамдык кезектерин база-ла тоймагалан каапан. Совхозтун балалында 12 комбайның 9-у урелик, а бирээнин эртен чылын Чөвө-Хемчигтин «Исхара» совхозка тарза ажаал турда, урелик бөөрге ол-ла хевээр мында шөлде каапан. Ийин чыл бурунгар «Ден-Терезин» совхозка чорудушкан картошка каар КТН-2-ден машина база-ла мында хевээр. МХУ-8-деп, улуг өртөктин соодукчунын чамдык кезектерин тоймагалан апарган мында ол сөөлүг беш чылдарда ажыл чок аяа турар келген.

Автомашинанын болгаш тракторларын хой нуруузу

чалаачыларын, мехпизаторларын бажыларын чымын да калды-даа хайгаарал чок турар, оларын чамачтары тоймагалаттын калган.

Совхозта өске-да материалдыг чүдүлдер, аякыл-херекти кайн хаман чок төтөчелестинин, самчылдагынын турары контролдерин хынаадында илвртээр. Чижээ, төп шаңда 20 тонна хире тарза өл дову-ракка холушкан, урелик, 25 тонна минералдыг чептескилде, малды 8 тонна холу-саалыг чепи урелик. Ажылга аякыл-херекти үчүт-өтүлү база чогур демеде тургустунмаан. Эртен чылын калды-даа үндөдөн балыкка-лыг документ чокка совхоз 6886 рубльди үндүр бичин. Ажыл-агымныг столовазында дуулаган 295 рубльди совхоз кассасын кийр оруталааган, а ол аякылны кайлаа-да бичинмес. Өске-да мындыг чиктер бар.

Бо хире улуг чептерини Барык-Хемчиг райкүскомунуң көдө ажыл-агыл эргеле-ли, совхозта парток болгаш көдө Совет калчар эскербин эрттерин турганын деп айттырып база тургузар апар-дын.

Хайгымчылдарын хынаада, эгелден илвртээр үстүндө чептерин дугайында айттырып республиканын Улусчу контрол комитетиниң хура-

Бөгүн — Радио хуну

ТЕЛЕРАДИО ДАМЧЫДЫЛГА ТӨВҮНДЕ

«... телевидение-даа, радио-даа хой миллион кижилерниң угаан-бо-даанын болгаш чүрөктеринге, делегейиниң политиктиг байдалына болгаш нинтигел санал-оналын тургузарында-даа улуг салдарны чедирип турар».

(Л. И. БРЕЖНЕВ, СЭКП-ниң идеолотуг ажылынын чугула айты-рылары).

ЧУРУКТА: Телецентриң аппаратназын инженер-техниктиг ажылдакчылар (солгай талазында он талазынче) В. Бобров, Л. Тарасова, К. Кара-Сал олар дамчыдылган үзүндө.

Бистин чангыс чурт-жаымы А. С. Поповтун делегейде эң-не баштайгы радио дамчыдылганы кылган төгүлүг хүнден бээр 85 чыл эртен. Ол болушкунга тураскаадыр-биле чылдын-на совет кижилер майын 7-де Радио хүнүн — харылазын, радионун болгаш телевидение-нин чалчы апарган байр-алын демдегеп эрттирп турар.

Бистин чуртта телевидение болгаш радиоамчытылазы-

нын чангыс аяк күчүлүг системаны тургустунган, ажылап турар.

Совет телевидение болгаш радио бүгү чар бамбурээнин улустарына социализмниң бүдүжүн дугайында шыны, пролетарын интернационализмниң идеяларын чедирип турар. Ам мындыг-ла үр эвес үр эртенде, олар Москвага Олимпийге ойнаарын дугайы бүгү делегейниң кижилеринге чугаалап, көргүзөр деп турар.

Бистин чуртун ирак-уак районнарын түдүштүргөн «космос көвүрүүн» «Орбита» дээр 80 ажыг телестанциялар кирип турар. Совет Эвилелиниң чонун 85 хире хуура Москвадан дамчыдылганы көрүп турар апарган. Бистин Теракн чуртувустун эң-не ирак дээр районнары делегей-нин дегин улуг теледентериниң бирээни Останкинодан дамчыдылгаларын көрүп болур.

(Улаачымы 3-кү армында).

ЭЛЧИН ЧЕРИНГЕ ЧОРААН

ЮСФР-ниң Президентин, ЮБЭ-ниң Даргазы Носип Броз Титонун мотазин-биле хол-баштыр эштер Л. И. Брежнев, Ю. В. Андропов, В. В. Гринин, А. А. Громико, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, М. А. Сулов, Н. А. Тихонов, К. У. Черненко, М. С. Горбачев, П. Н. Демичев, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев, И. В. Капитонов.

В. И. Долгих, М. В. Зиманин, К. В. Русаков олар май 6-да ЮСФР-ниң ССР-де элчин черинге чораннар.

Югославиянын күрүне болгаш партия талазы-биле шы-гарангай удуртуктуу, делегейин коммунист болгаш аякыл-шмчөшкынниң көскү ажылдакчыны, тайбын эвээш мотаз чок демиселчи, ЮБЭ-ниң болгаш СЭКП-ниң аразында, Югославиянын бол-

гаш Совет Эвилелинин аразында бүгү талаалыг калы ажылдакчыларын хөгжүдериң чугула ужу-дузайы кылдыр көрүп чоран ол кижиниң тураскаалын сактып буулааннар. Коммунист партияны болгаш Совет күрүнениң удуртукчулары кызылаашкынар илвртээринин кызымал дентеринге аттарын салганнар.

(СЭТА).

ЧУРУКТАРДА: үстүндө илвртээшкынде мурунчыл тракторист Галина Көкүрбей; адаанда шык базырышкын; нымда.

А. ЗАЙЦЕВИЧ фотолары.

Л. И. Брежнев Э. Бабюхту ХҮЛЭЭП АЛГАН

СЭКП ТК-ның Чингине секретары, ССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев ПКАП ТК-ның Политбюро кеңигүүнү, ПУР-нуң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Э. Бабюхту май 6-да Кремльге хүлээп алган, албатын байырлык аян-чоруун кылды, ол Совет Эвилелинде келген.

СЭКП ТК-ның Политбюро кеңигүүнү, ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин беседага кырышкан.

ПУР-нуң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы бижик албан-дуулаада томулалтыры-ны-биле холбаштыр эш Э. Бабюхка эш Л. И. Брежнев ийик байыр чедирген болгаш пар-

тияның VIII съездининиң шийитилерин боттандыр та-лазы-биле ажылдыг чедир-киннеринг болурун пошыа чаапкаа күзүң.

Совет-полыша калы ажылда-жылга улам ханы, аны-бүрү талаалыг болгаш көскү болуп кел чыдарын демдегелен. Политкага, экономикага, эртенге, техникага болгаш күрүнө ажыл-чорудулганын өскө-дөө талааларында ол калы ажылдакчылар улам ийик сайыраггайжыларын арга-ларын дугайында болалар чугаалатынган.

Беседа чүрөктин хамымында, ий-буулуң байдалында эртин, бүрүн долу бичини-кинниг болган.

(СЭТА).

ПАРЛАЛГА ХҮНҮНГЕ ХОЛБАШТЫР

Совет парлаалга ажыл-ишчи-лериниң, оон аякылчы болгаш калы корреспондентилериниң чачылаачан баймаларын кайтамчыктыг чылаа — В. И. Ленинни төртүтүгүн хүнүнден бээр 110 чыл өнөдө демдегел турар. Партияны, массалыг, чон-биле чарылбас холбашыл болгаш оон эрге-ажыктарына бараан болур — делегей пролетаринын баштынчымынын айтылган ол принциптер совет парлаала-ның хай талаалыг ажыл-чору-дугаанын үндөшүн болу

ниениң, радио дамчыдылганын, ном үндүрер чедириниң, полиграфия бүдүрүлгелериниң ажылдакчыларын мур-нуна ССР-ниң Ном үндүрер черлер, полиграфия болгаш ном сазымын хевирлээниң талазы-биле күрүнө комитетиниң даргазы Б. И. Стукалин чүвө чугаалаан. Коммунист нинтелиди тургузарынын хевирлээни журналистниң күш-ажылын бүгү чоннуң хуудан көрүп турарын, хей-хей миллион кижилерини угаан-бо-да-лында болгаш чүрөктеринге парлаалга сөзүнүн саадырын ол демдегелен.

Массаларны организааар болгаш кижилер талазы-биле партиянын болгаш чаа-кыч парлаалга ажылдакчыларын мурунга салган со-рулгаларын шийитилээринге өлөр бүгү күжүн бээр дээрин СЭКП Төп Комитетинге, ССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунга, ССР-ниң Министрлер Чөвүлелине хураалын кырышкыларын бууруткенер.

(СЭТА).

Туркенин республиканың ЭКСПЕРИМЕНТАЛ И. А. С. ШИКИН

2-ги арын ● 1980-ч. май 7

Ө Р Т -
А Р Г А -
Ы Я Ш Т Ы Ң
Д А Й З Ы Н Ы

Апрельдин он бешинчи кунунда, ортук аргамаштын черлерге оскун болуу акимдин уези алаз. Бистин курта аргамаш ортерин болуу курне, ону узуктар курне чыдадыла дакта ашаркердин дерин рекселадри, техникан кайлаз турары билер бича. Бичада-лаа чыдады чуге бистин республик девискарды безин чус-чус ортер оскун узус айма-агыннын куражамын таварыштыр бонау байдал аргамаш девискарлары уз каз кулар.

1979 чыдаа республик девискарды н

июду 2000 кесерге кире
ажыг чегер өрт бол-
демдестеттинен. Оа эр-
хамыктың мурунда
туң байлаа — арга-и-
санан четнес когаралды
аарыштырган.

Республикада арга-и-
өрттерин болдурабыз.
аагадан болгуч чер-
рында каабк хайгаара-
тулар туруп. Ычча
ужар чууалды дүрт
быраарында лиятис-
130 чедин туруп параш-
чулар болгаш десант-
бар. Олар АН-2 самол-
болгаш МИ-8 вертол-
ажылган турарлар.

Ужар чууа салбыра-

өрт үчүп болуп анымы
үсөлсө хайгаарла кылаң
чер кырыңч дабынгары
болгаш хый-нитте дай
туарын айтыр керек.
Учурда, ужар чүдү салы
ларының аймадакчыла
массалыт кымышынын
эинде өрт одагаарын ха
утга жүрүн шындар та
чок апаар тавармалта
болур.

1979 чылдын өрт айы
уаууз үезинде Би-Хи
конга өрт үчүн 35 ми
лион болгаш 10 ми ми
рапоңун партия, со
болгаш хый-нитте орган
пизаарының, ажилчи
нарынын дуздын биле
зылдыч ужар чүдү сал
ларыңч болгаш туура

жыл-агийнның ажил-
чдыры шалхлын хем-
аерни ап, өрттернц дел-
девисээрлерже нестер-
корээзээрни болдурба-
хой хемчээдиг арга-мн-
камгалап ап шыдаан. И-
дыг чижестерни хой-б-
көргүзүп болур.

Шагаан-Ары мнш аж-
агийнмнц зырычап тү-

ажылдакчылары В. Сельде-
шева, С. Бедарев, Т. Скуман.
А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотолары.

ДЕЛЕГЕЙНИҢ УЛУСТАРЫНГА КЫЙГЫРЫГ

H. E. TAYLOR, JR.

Н. Броз Тито, коммунист-партияристары АКФР-да. Зинаида Күсүсөва. Вечная память великому национальному казавдымыз чарлалы. Бүгү югослав доорайлары болган сууралды да күрүне база партия туткары мөгөйтү аскалы.

Н. Броз Титогу май 8-те оруншудур.

ЫЙГЫРЫГ

Салывадорлуну тастаала дүшү дөмөсүлү тутар узутулу бүгү дөмөч-бүдө дөтсириниче, тус черин реакциялышы ханыгы өдүртүп кара туралымды аайлашканымы болган ол чурттугу херестеринче АКШ-ты холгаарлаашканымы сокардыры негизинче, Вашингтонлуку карагымыгы агрес-

Сальвадорчуун хосталга дээш

демиясын түрүр узуун бугу
Хечкер-бале дегимчириче, тус
черия реакциязынын ханын
оурукчу кара туразында
кылаашкынын болгаш ол
чурттуу черектеринге АКШ-
тын холгаарлаашкынын со-
скадырын негизине, Вашинг-
тонун кара сакмаштын агрес-
сив бодалдарын сойгаарыне
делегейин уаустарын Топ
Америка чурттарынын, Мекси-
канын болгаш Панаманын
коммунистери кыйгырган.

Барк район камда
га-ыш орттинге ча
гааныры болган о
ы-ылас буруулау
теп илдерди-ыла
иштинге-ыла
ажалдан турар. ы
дал оларын хей-и
даанышын ам-да
нес болган өрт уа
дэш буруулау
кезин илдертинме
рарын айтыр чү
Оларын орте уа
чүз салбарларын
дакчалары, ила
чалынтери-ыла
ы дьха кошкак.

Устуне айттын
пестерин уауулау
тун чаргаз буткен
айга-ыштын хей-и
иштинге-ыла
куларын буу турар.

Н. ДАИДЖИГОВСКИЙ

ЭСТРАДАДА 35 МУҢ КИРЖИКЧИ

Анжы-бүрү МЕДЭЭЛЕР

КУДУМЧУ БАЙЫРЛАЛЫ

Баян-Тала суурнуң Ленин кудумчузунаң байырлалы болгон.

Суурнуң хоочун чурттакчыларының бирээзи И. Орус Баян-Тала суурнуң тургустунуң келгенин белгаш суурнуң амыдыралында бүгүнкү чаартылгалары эртен чыгарыны-биле деңнеп тургаш, чыгаланарга солун кылдыр чугаалаан. Баян-Тала суур 1938 чылда тургустунуп эгелзэн. Баштайгы чуртталга бажындарының таваан ам хоочундарының бирээзи Дүй-оол Куулар уурткан туугулар бригадасы бо Ленин кудумчузунга салып эгелзэн дээрин суурнуң чурттакчылары, анык эскен оң чугаазында билеп алган.

ЧУРУНТА: Элегес-Аксы А. Зотов ажил үзүндө. А. ЗАЙЦЕВТИН фотогу.

«ЦИРК-РЕВЮ»-БИЛЕ

Совет цирк уран чүүлүнү тургустунганында бээр 60 чыл ойн улуг чогадыкчы чедикшилер-биле деңдеген эртерген бис. Ол чүгле бистин хой националдык улуг Төрзөн чурттувуска эвес, а харып хой-хей даштыкы чурттарга совет цирк уран чүүлүн негдери дээр артистер бистини хун бүрдү кызым-маккай чогадыкчы ажилдаанын тунелдеп болгон.

Бистин уран чүүлүсү бүгүнкү депшигелер, ханы уткашпанылар болуп турары-биле ылгалып турар. Ичкангаш делегейни депшигелер улустарының деткичтени ап келген бис.

Черниковтар, Владимир Голубев оларны күсөдир нарын номерлерин көрүктүр улуг сонургал-биле хүлээн ап турар.

Бистин «Цирк-Ревю» деп аттыг аныктер коллективни коммунист күш-ажылдык коллективни деп бекит ат дээр демисежи турар бис.

Бис воюкта чаа Башкир АССР-ге, Пермь, Новокузнецк хоорайларга цирк көргүзүлгөсүн бараалгадыр чордугус. Ам Тажик ССР-нин найысмады Душанбе хоорайга ажилдаан бис. Оң соонда Магнитогорск, Симферополь, Ялта хоорайларга ажилымыз уламчылап барган.

Бистин коллективистини программасында хөйгө согуургалгыч болгаш ханы уткашпанылар цирк номерлери кирип турар. Чижолерге, бистин «Цирк-Ревю» болууруста РСФСР-нин алдарлыг артисти Валентина Ивановна Суркова, артистер Лев, Валентина, Иван

Мен бодум хуумда чаа чогадыкчы цирк көргүзү кылдыр болгаш белекенип турар мен. Оң адым чижелеп чугаалаарга, «Сеткилге чордугу» деп алап болур.

Илар ДАНЧАН-ООЛ, Тыва АССР-ниң алдарлыг артисти.

Литвада беш чыл болгаш-ла эртерип турар ыры байырламы бо чылын анза өөрүшүлүг байлаа эртер: Совет Литваның 40 чыл ою Ада-чурттуң Улуг дайынында Тилелгениң 35 чылы-биле капсырламы берген.

Вильнюска июльда болур 80 чылдык ыры байырлалына 35 муң хире бот-тыныгыр ыраажылар, танччылар болгаш музыкантылар кириш. ПМА-ның корреспондентизи Леонид Митрохин юбилейлиг байырлалдың ууртукчуларының бирээзи Литов ССР-ниң улустун артизи, Вильнюстун куруне филармонияның кол режиссеру Влас Бартусявичусун айтырылар салган.

Литваның 11 районунга болган.

— Ам болур байырлап манчаар эртерип?

— Байырлап июль 11-де эгелзеш, үш хун уламчылаар. Баштайгы хун найысмады Калну паркунда Литваның бүгү буудуларында келген үш муң ажим бот-тыныгыр артистерниң киржилгеси-биле массалыг театрдык көргүзүлгө болур. Көрүктүр улустун эрги шагда болгаш амы уенин таңчылар, хороо-тарын көр. Аңа кышкы сел-

Шилдег конкурстарга тиле-лөн нити ир коллективтери аңа кириш. Бо республика байырлалының кол дирижеру Литов ССР-ниң алдарлыг артизи Патрас Бингялисци ууртук каттыккан нити ыраажыларга кире. Ол нити ыраажылар эртен чедип аларымыз амыр эвес. Районлар-ның, заводтарын, колхозтар-ның, студенттерини, школа-чыларни нити ыраажы на-йысмада шылаада белек-кеге хой бадыг конкур-системаны эртер.

— Биди байырлаларының онзагайы чүдөл?

— Республиканың ыры байырлалын хей чылдарда эр-тирп келгениниң тунел-линде, чонук уран чүүлүн кайтамчы чачыдарып кам-галап аларыга база чаа чар-таңчыларны (чижо-

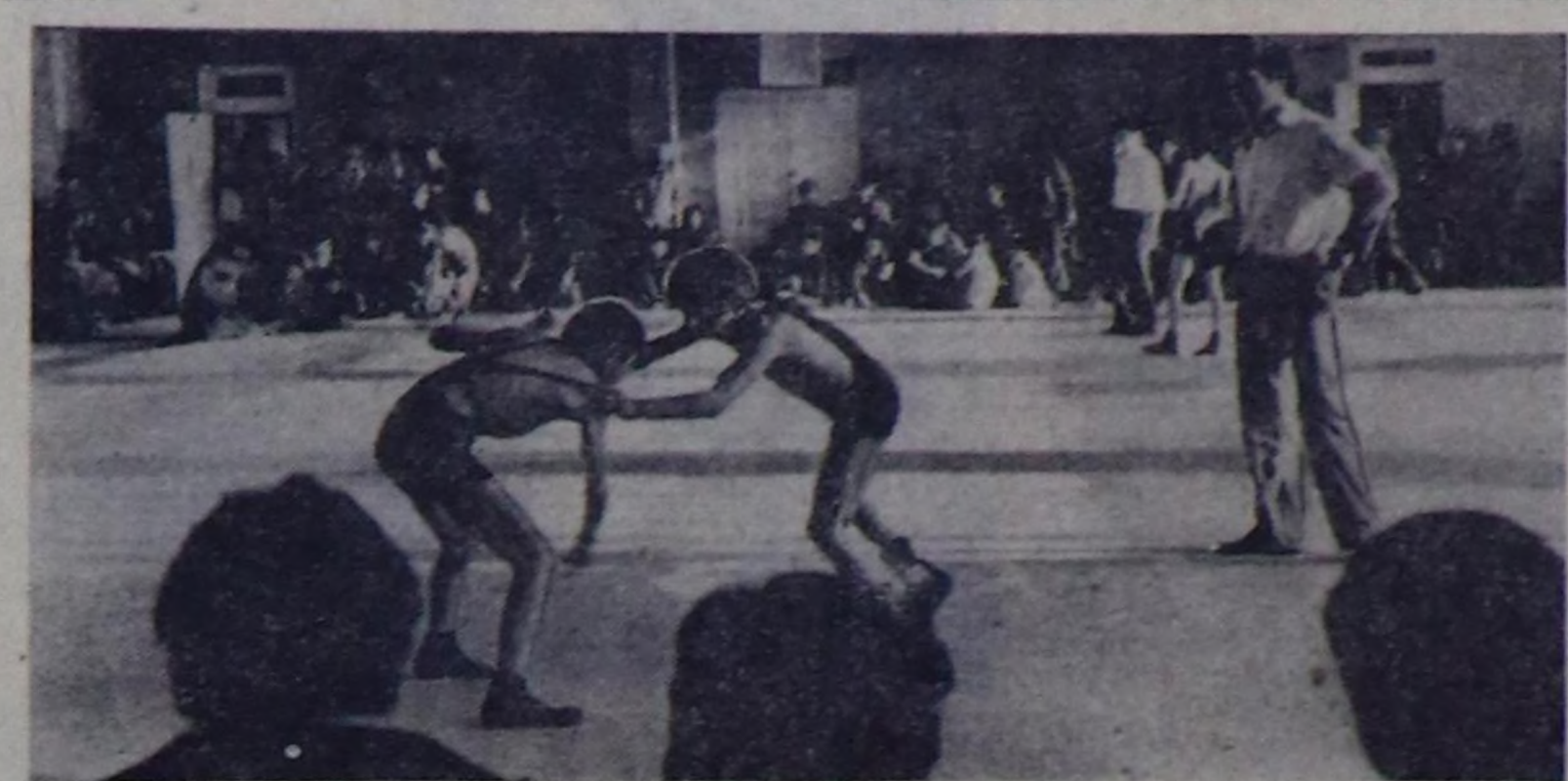
— Байырлаа белектиел кандыг чоруп турары?

— Белекел эки. Аңаа 300 муң киж кириш дээр белекенип турар. Литвада он кижиниң бирээзи-ле бот-тыныгыр уран чүүлүн кир-жикчи болуп турар. Ичкан республикага анжы-бүрү фести-валдар, конкурстар, кон-цертер, тустус бот-тыныг-ыр коллективтерини көргү-зүлгө болуп эртер. Эртен чылдың май-июньда ыр, таң-чының зона байырлалдары

Культура болгаш амыдырал

Бирги хүнде байырлалдың тунел кезеңде таңчы сунта-ам: урулар коллективтери көрүктүргө чүгө литов улустун эвес, харып эске-даа акы-дунаа уластарың таң-чыларын бараалгалар.

Ийги хун — ыры хуви.

Хостуг хүреш бистин республиканың школачыларының аразында элзеп сайы-рап, массалап апар чыдар. Келер уенин мөгелериниң таарымчалыг байдаларын тургузуп турар. Олар беким мергежилди тренериниң ууртукчулары-биле ол хүрештин чараш, авангар, каш-пайа аларын шижээп ап турарлар.

Чугаа чыгыс республика найысмадында беким уруларын спорт школа-ларында чүс-чүс бичи мөгелер секция-ларда хара тургустан. Тываның школа-чылары Сибирь болгаш ыраккы Чөөн чүк зоналарын маргалаарында чедикши-нин киржи, бүгү-эвеле маргалаалары-га база эки түнелдерин чедип ап турар.

телевидение

МАЙ 7-ДЕ МОСКВАДАН

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

10.00 — «Уч». Информастыг программа. 10.40 — «Эртенги гимнастика». 11.05 — «Электрониктиң ужураалары». Хей сериалыг уран-чечен телефильм. 3-ку сериясы — «Ытгы оол». 12.10 — Радио хунуге. «Радио — революцияга». Документалдыг телефильм. 12.40 — «Тилеттербес болгаш утундурбас». Хей сериалыг документалдыг телефильмниң баштайгы көргүзүлгө. 4-ку фильм. Чурттуң агаардан халаашкыга уаур камгалап шериглериниң дугайында. 22.30 — «Уч». Информастыг программа. 23.05 — 00.50 — Футбол талашы-биле делегей эл хуу ууражышыны. ГДР-ниң шилекей командалык — СССР-ниң шилекей командалык. ГДР-ден ламчылаа. Часарда — Бөгүн делегейде. Информастыг үндүрүлгө.

ИЙГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

18.35 — 40-60 чылдарга совет монументалдыг уран чүгө дугайында. 19.05 — Учкү радио болгаш телевидениниң камера оркестриниң концерти. Ташкенттен ламчылаа. 19.35 — «Харылаан, горнистер!», 20.05 — «Шупту-зун билеп алкысар мен».

КЫЗЫЛДАН

18.35 — «Силерге, дайын-ны хоочуннары», 20.55 — 21.25 — «Ушкү ээлчег». Телефильм.

Редатор В. С. ШАРАВИН.

КИНО

МАЙ 7-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Ийги» час. 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 18.40, 21.10 шактарда.

«ПНОНЕР»: «Кинолюб»: «Дирг амытанг дугайында» 10.40, 15.00, «Маянук дуга» 18.40, «Адым бол-гаш огу» (2 сериялыг) 16.40, 20.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Баштайгы оң-нук» 15.00, «Эске херэжэн» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Авай» 15.00, «Хатты диле» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

СЕТКИЛГЕ ЧООН АПАРГАН

ССРЗ-ниң улустун арти-зи Илария Шулменконун ырларын кым-даа улуг со-нуургал-биле дыңнаар. Су-рагыр артистиң нүсүлде-зи-биле чаа программаны пластинкага бижидери-биле белекчи.

Сеткил-чүрентки ханы сантышкылары-биле ту-душ апарган дайын чыл-дарының ырлары ук бижидилгедө кол черин элзеп турар. Тилелгелиг 1945 чылга чедир ук артист фронтчу оруктар-биле узун орунту эртен. Ол нажанда утундурбас. Ур ырлар фронтундан фронт чедир э-тафета-биле бир дөмей дам-чыттынып чораш, солдат-тар-биле нады Тилелге дээр тулушкан. «Ан-кун аржыыл», «Фронт чо-гууда аргага», «Рейдиде ке-зек» дээр эске-даа ут-тундурбас он-он ырлар пластинкага бижиттинер.

БИОЛОГТАР АЖЫТКАН

Колыма болгаш Хатанга хемнерин басынганда тындалган мамонттар се-гинген үсчү чүүлешки будумелдер мөздөн тындал-ган. Ук организмниң будумелдер кижиниң болгаш эске-даа ол чергелиг дигит амытанарың мөззинге ту-руп болурун эртерден тодараткан.

Сөөгү мамонттар бот-тарын «дош-биле шып-тыгач чевээзи» кайтам-чык эки надалгалаттын артып калган дээрин ака-демин Е. М. Крес СЗТА-ның Ленинградта кор-респондентизинге чугаалаан. 40—50 муң чылдарда ол хире урелбени чыдар тава-рылга кончук хөвөр болуп турар. Ам беким шак ымыр будумелдерни лаборатория-га докурташ, чүгө бир ай хире надалгалал болур.

«Известия» солундан.

АРАГАНЫҢ УРЖУКТАРЫ

Араганы амин эртер хей ишкен кижилер анжы-бүрү аарыгалыг алаар, оон уламын-дан арага өлүмгө чедирип турар дээрин бисте билбес кижилер ховар. Делегейниң ка-дык камгалап организмниң «сан-туудун» алгаш көрө, чүрөк аарып кайы-даа чуртта эске аарыгалардан хей болуп турар. А чүрөк аарып тыптырынып бир кол чылда-гааны — арагалаашкын.

Америк эртерденнерин чугаазы-биле алаарга, арагач кижиниң назыны ортумаа-биле 20 чыл кыдырар. Кижиниң хырынга баргаш, алкоголь чөм хайылдыр организмниң адылганы моонда болур. Чо-гум арагалап орган чевенерге, эки-дир ийни, алазындаан хойну чып болур. Ичканда-даа ол чөм бекен хайылбас, оон уламында гастрит тыптар. Дуун «чула шакта» кижин эртеннде кузар шыкажыгай, ол дээрге чөм хайылдыр орган-нын багы ажилдаанын херечи-дир.

Алкоголь хырын адаанда бестерге дыка айылдыг. «Ажы сугун» уржууда ол бестер хей анжы-бүрү чүүл-тарын ылган үндүрер. Оон уламында ол бестер шылал чок алаар. Араганың хайыл-дан амызын оскунган ий кижиниң бирээзиниң-не хырын адаандык беким баксыраан болу-рун эмирлер тодараткан. Ол чүнү көргүзүп турары дээр-ге, арагачыларга чигир аарым, паникреат дээр шыкаш аарылар тыптып, оон түнел-ли мунгарачыг бооп төвүп турар.

Арага кижиниң баарында, бүтүреринге улуг салдарлыг, оон хораны аңаа үр үеде тү-рүчүр, лек үнөс. Дамба-га хандыкшыдыг кижин бүрү-чүвүн баары хөп келген чо-руур, ол дээрге гепатит деп аарыгын тындалган ол.

Эмчиң сүмези

Салгачыларын дугайында маңа чугаалагы артык эвес. Арага ижер не кижиниң урт-лары четес-дууру болуулар-ында сүтче шилчезен арагандан чаш кижини хоранылар тава-рыгалар база бар. Ашак-ка-дай ий кижиниң кайы-бирээ-ни арагалаар болза, оларын ажи-төдүнү угаан талазы-биле сайырлаа эскелерден куду болур дээрин утпас терек.

Алкогольду нервни клетка-ларында хораныны дугайында өмтилер солуннарга каш удаа бижээн-даа болза, бөгүн база катаптаас арга чок. Арага ишпез кижиниң нервниң хынааш, оон ол-ла кижини эмирлер бээрге база эмирлер хынаш турган. Илгалы дыка улуг. Баш мөззиниң-даа, боду-нуң-даа ажилдар шаг-шнээ эмирлер кижиниң аажок куду болур.

Бир-ле дугаарында арага кижини аажымы эскертп. Ажычак, уш-бат чок хымыр-шир, өг-бүлө хежигунеринден негес-ло чүвези чок алаар. Ажилдар чүгө беким бодун тергип эки кижини кылдыр са-

Агаар

Кызылдың агаар станция-ның медээни буагар алдыга, бөгүн республикага шокор бу-дурттар, чамдык черлерге биче чаар. Мурнуу-барын чүк уламышкының хаттын дүргени секундда 9—14 метр чедер. Агаарын температур-а

лар. Чоокта чаа Кыргыз ССР-ниң Токмак хоорайында элзеп оларга Бүгү-эвеле маргалаа болуп эркен. Аңаа бистин республиканың спортчулары база киришкен келген. 42 килограмм деңизин мөгелериниң хүрежине Улуг-Хемниң Хай-ракан чурттуг Иван Малайк-оол эки хүрежин, үшкү черин элзеш.

ЧУРУНТА: чоокта чаа Кызыл республиканың кун-культура болгаш спорт комитетиниң уруларын спорт шолалы-нын ажим бирги чери дээр маргалаа болуп эркен. Ол маргалаа үсинеде 29 килограмм деңизин бичи мөгелериниң хүрежиниң үсинеде.

В. ЧАДАМБАНЫН фотогу.

ӨӨРЕНИРИН КҮЗЭЭННЕРГЕ

Кызылда хүрүснэ педагогика институтунга 1980 чылды июль 10-дан эгелзеп чурттуң дараазында дээр өөредилге черлеринге тыва националдыг кижилерге конкурс чок кире-риниң экзаменерин чорудар.

Москваның дээр өөредилге черлери:

1. Москваның күрүне университети (политэкономия, фило-софия, физика).
2. Москвада даштык дымдарын педагогика институту (элитный дым).
3. Москваның көдө ажил-агый академиязы (үндүрүч камгалап, көдө ажил-агыйниң организациы болгаш экон-омика).
4. Москваның ветеринария академиязы (ветеринария).
5. Москваның технология институту (дарааныла кыл-гыларын технология, чик үстүрүчү машиналары болгаш аппараттары).
6. Москваның эт болгаш сүт үстүрүчү технология ин-ституту (сооукчу болгаш компрессорлук машиналар болгаш установкалар, ажи-чөм будургузганын машиналар болгаш аппараттары, эт болгаш эт продуктуларын технологиязы, сүт болгаш сүт продуктуларын технологиязы).
7. Москваның ажи-чөм үстүрүчү технология инсти-туту (хлеб, макарон болгаш комитер будургузганын техно-логиязы, ажилдык болжаары будургузганын технология-зы, химия-технология процесстери комплексти-механизм-таары болгаш автоматизациязы, ажи-чөм барааннар үстү-рүчү экономиказы болгаш организациы).

Ленинградтын дээр өөредилге черлери

1. Ленинградтын күрүне университети (химия, журналисти-ка).
2. Ленинградтын совет садик институту (товароведение болгаш ажи-чөм барааннар садарын организациы, бух-галтер учуру).

Оске хоорайларын дээр өөредилге черлери

1. Красноярскын күрүне университети (правоведение).
2. Иркутскын күрүне университети (правоведение).
3. Пермьни күрүне университети (правоведение).
4. Иркутскын үдөс ажил-агыйниң институту (эли-чөм болгаш крест).
5. Алтайны политэкономия институту (үндүрүч албай черлерин болгаш хоорайларын электи-биле хандары, көдө ажил-агый машиналары, көдө ажил-агый тууду).
6. Уралын политэкономия институту (тууду материал-дарын, кылгыларын болгаш конструцияларын будургу-зганы).

гезиниң медаянныг дериалы, керамика болгаш огнеупор-ларын химият технологиязы).

7. Ивановоңуң пест-тавы институту (дарааныла кыл-гыларын оюн бижары).
8. Чөөн Сибириниң технология институту (эт болгаш эт продуктуларын технологиязы, ажи-чөм будургузганын машиналары болгаш аппараттары, ажи-чөм кылгыларын технологиязы).
9. Сибириниң технология институту (арга-арыг болгаш ажи-чөм болжаарыг үстүрүчү машиналары болгаш меха-низми, арга-арыг ажи-чөм агайы).
10. Алтайны көдө ажил-агый институту (көдө ажил-агыйниң механизациязы, көдө ажил-агыйниң экономиказы болгаш организациы).
11. Воронежниң көдө ажил-агый институту (архитекту-ра).
12. Иркутскын көдө ажил-агый институту (агрономия, зоотехния, көдө ажил-агыйниң механизациязы, көдө ажил-агыйниң электири).
13. Омскын ветеринария институту (ветеринария).
14. Алтайны медицина институту (педиатрия, фармация).
15. Иркутскын медицина институту (эмнэшкин, санита-рия, фармация).
16. Кемеровоңуң медицина институту (эмнэшкин, педиатрия, фармация).
17. Томскын медицина институту (эмнэшкин, педиатрия, фармация).
18. Красноярскын медицина институту (эмнэшкин, педиатрия).
19. Новосибирскиде харылаанын электириктиг инсти-туту (автоматтыг электириктиг, ажи-чөм ажилдыг электи-риктиг, харылаанын экономиказы болгаш организациы).

Кызылда хүрүснэ педагогика институтунга ректоруга бижириниң (форма буагар) 1980 чылды июль 25-тен июль 8-ке чедир кирер. Билдириниң орутка эртен-ниң дугайында документал (боду-биле), ажилды, ажи-чөм-роон турган черинде характеристика, ажи-чөм хымыра-зы (№ 256 майкы), 3х4 см хемчээлд 6 фото-чүрүктары, өг-бүлөзиниң бажының дугайында шижээлери кожар.

Паспортуң, бирги билеги (курарында шериг албаныг-лар) боду-биле институтка экип көргүз. Устунде айт-кан документтериниң кайы-бирээни чок болза, билдирини-яны комиссия хүлөп албас.

Институттун адреси: Кызыл хоорай, Ленин кудумчу, 34, конната 114.

Редакцияның адреси:

Кызыл, Шетинки-Кравченко кудумчу, бажы № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ. Редакторун 2-24-63 редакторун оралчыларының 2-25-24, 2-31-75 харымсалгалыг секретарына 2-23-35, секретариаттын 2-23-35, ажилда болгаш совет түргүзүч кызматкери 2-37-13, аргагады кылдызын 2-31-75, кудурга кылдызын 2-23-54, көдө ажил-агый кылдызын 2-21-47, үндүрүч кылдызын 2-31-75, чагаа кылдызын 2-41-27, информация кылдызын 2-20-60, корректорларын 2-27-41, бухгалтерны 2-12-45, солун келбей барганда 2-32-75, телефонче долгаш.

Тираж 17865. Чагыт № 1404. СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР